

Vammaisfoorumi ry
Handikappforum rf
Finnish Disability Forum

Vammaisfoorumin lausunto arviomuistiosta kansallisen julkisten hankintojen tietovarannon perustamisesta ja ostolaskutietojen julkaisemisesta

Asia: VN/2588/2024

Ajankohta: 13.9.2024

[Vammaisfoorumi](#) on 28 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 223 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

Vammaisfoorumi katsoo, että kilpailutusten tietovarantolaki olisi tarpeellinen, jotta kilpailutuksista saadaan kootusti tietoa ja tietovarantoon tallennettuja tietoja voitaisiin käyttää mm. julkisten hankintojen kehittämisessä, seurannassa, valvonnassa ja tilastoinnissa. Vammaisten ihmisten käyttämissä palveluissa, kuten esimerkiksi vammaispalveluiden ja lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinepalveluiden tuottamiseen käytetään hankintalakia. Vammaisfoorumin tiedossa on, että kilpailutuksen kautta valikoituu esim. ns. bulkkituotteita apuvälineiden osalta, jolloin hankintapäätös ei välttämättä vastaa sisältölainsäädännössä määriteltyyn yksilöllisiin tarpeisiin. Tiedossa on myös, että esimerkiksi asumispalveluiden kilpailutuksissa hinta on määräävin tekijä ja laatukriteereihin ja sitä kautta asiakkaiden tarpeisiin ei tosiasiallisesti kiinnitetä huomiota.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 31 artiklan mukaan (Tilastot ja tietojenkeruu, jälj. YK:n vammaissopimus) ”sopimuspuolet sitoutuvat kokoamaan asianmukaista tietoa, mm. tilasto- ja tutkimustietoa, jonka pohjalta ne voivat muodostaa ja toteuttaa menettelytapoja tämän yleissopimuksen soveltamiseksi. Edelleen tämän artiklan mukaisesti koottu tieto eritellään tarvittaessa, ja sen avulla helpotetaan sopimuspuolten tähän yleissopimukseen perustuvien velvoitteiden täytäntöönpanon arvioimista sekä tunnistetaan ja käsitellään niitä esteitä, joita vammaiset henkilöt kohtaavat käyttäessään oikeuksiaan. Sopimuspuolet vastaavat näiden tilastojen levittämisestä ja varmistavat niiden saavutettavuuden vammaisille henkilöille ja muille.” Siten vammaisjärjestöille tulisi säätää oikeus saada omien tehtäviensä kannalta välttämättömät tiedot hankintatietovarannosta salassapitosäännösten estämättä. YK:n vammaissopimus on ratifioitu Suomessa ja lainsäädännön voimassa olevaa oikeutta oikeusjärjestyksessämme.

Arviomuistiosta käy ilmi, että tietosisältöjä voisivat alustavan arvion mukaan olla mm. kilpailutussuunnitelmat. YK:n vammaissopimuksen artiklan 4.3 (Yleiset velvoitteet) kaikessa lainsäädännön valmistelussa ja poliittisessa päätöksenteossa tulee osallistaa vammaiset henkilöt ja vammaisjärjestöt sekä neuvotella tiiviisti heidän kanssaan heitä

koskevista asioissa. Siten tietoja siitä, miten vammaiset palvelunkäyttäjät esim. vammaispalveluissa on osallistettu niiden hyvinvointialueiden hankintojen suunnitteluun mm. asiakasraadit, kuulemiset, vammaisneuvostot tulisi eritellysti mukaan tietovarantoihin. Tieto valmisteluun otettavista hankinnoista tulisi saavuttaa ajallisesti aiemmin kaikki, joihin hankinnalla on oletettavasti vaikutuksia eli osallistamisen tulisi tapahtua jo suunnitteluvaiheessa.

Vammaisfoorumi huomauttaa arviomuistion suorahankinta -ilmoituksiin liittyen, että pääministeri **Petteri Orpon** hallitusohjelmassa on kirjaus vammaisten henkilöiden palveluiden osalta, että huomioidaan hankinnoissa mahdollisuudet räätälöityihin suorahankintoihin. Hankintalain 110 §:n (Suorahankinta erityistilanteissa) mukaan ”sen lisäksi, mitä 109 §:n 2 momentissa säädetään, hankintayksikkö voi tehdä suorahankinnan yksittäisissä tapauksissa tämän luvun mukaisissa sosiaali- ja terveyspalveluhankinnoissa, jos tarjouskilpailun järjestäminen tai palvelun tarjoajan vaihtaminen olisi ilmeisen kohtuutonta tai erityisen epätarkoituksenmukaista asiakkaan kannalta merkittävän hoito- tai asiakassuhteen turvaamiseksi.”

Arviomuistiosta käy ilmi, että hankintailmoitusten osalta ”tarjouspyyntöön liittyvät tiedot, kuten ostajaorganisaatio, **kilpailutettava tuote** ja alustava sopimuskausi.”

Vammaisfoorumi muistuttaa, että kilpailutettavan tuotteen lisäksi myös henkilöihin liittyviin palveluihin tulee kiinnittää huomiota.

Vammaisfoorumi katsoo, että arviomuistioissa tulee kiinnittää huomiota hankintalain kilpailutuksen kautta hankittaviin tuotteiden ja palveluiden **esteettömyyteen**. Esteettömyys näkyy teknisissä eritelmissä ja mahdollisesti tuotteilta edellytettäviltä ominaisuuksilta kilpailutuksissa. YK:n vammaiskomitea on todennut yleiskommentissaan art. 9 (nro. 2), että vammaisten ihmisten käyttämien palveluiden ja tuotteiden esteettömyys merkitsee positiivista erityiskohtelua (tosiasiallinen yhdenvertaisuus). Edelleen komitea muistuttaa, että taloudellisesti on yhteiskunnan rahojen haaskausta, jos palvelut ja tuotteet eivät ole esteettä vammaisille henkilöille.

Digipalvelulaki velvoittaa julkista sektoria noudattamaan saavutettavuusvaatimuksia (saavutettavuusvaatimukset.fi) verkkopalveluiden ja mobiilisovellusten suunnittelussa ja toteutuksessa. Lain mukaan kaikilla tulee olla tasavertaiset mahdollisuudet käyttää digitaalisia palveluja. Lisäksi tulee huomioida palvelun käytettävyys erilaisilla apuvälineillä, kuten ruudunlukija- ja puheohjausohjelmilla. **Palvelun tulisi toimia hyvin erilaisilla päätelaitteilla, kuten mobiililaitteilla.** Mobiilioptimoitu palvelu mukautuu eri näyttökokojen ja resoluutioiden mukaan ja tarjoaa hyvän ja saavutettavan käyttökokemuksen mobiililaitteilla. Palvelun mobiiliversiossa tulee myös huomioida saavutettavuusvaatimukset.” Vammaisfoorumi muistuttaa tietovarantoon liittyvästä saavutettavuudesta.

Vammaisfoorumi ry

Veera Florica Rajala
puheenjohtaja

Anni Kyröläinen
pääsihteeri
p. 045 217 4936
anni.kyrolainen@vammaisfoorumi.fi